

**Vuonna 2023
Suomessa
järjestetään
velkavaalit**

Aktia

Vuonna 2023 Suomessa järjestetään velkavaalit

Koronaviruksen aiheuttama maailmanlaajuinen talouskriisi ajaa Suomen talouden taantumaan ja siirtää julkisen talouden tasapainon pois sijoiltaan. Julkisen sektorin velan ennustetaan kasvavan 40 prosenttia vuoteen 2024 mennessä. Alijäämien pienentäminen kestävälle tasolle tulee edellyttämään mittavia julkisen talouden tasapainotustoimia. Vuoden 2023 eduskuntavaaleista voidaankin odottaa velkavaaleja, joissa ei puhuta jakovarasta tai vappusatasista. Ihannetilanteessa kaikki eduskuntapuolueet sitoutuisivat yhdessä yli vaalikausien ulottuvaan talouden tervehdyttämishjelmaan. Huolestuttava havainto Suomen aiemmista kriiseistä kuitenkin on, että julkisen talouden velkaantuneisuutta ei olla onnistuttu palauttamaan lähtötasolle ennen seuraavaa kriisiä.

Julkinen sektori velkaantuu kestävämmälle tasolle

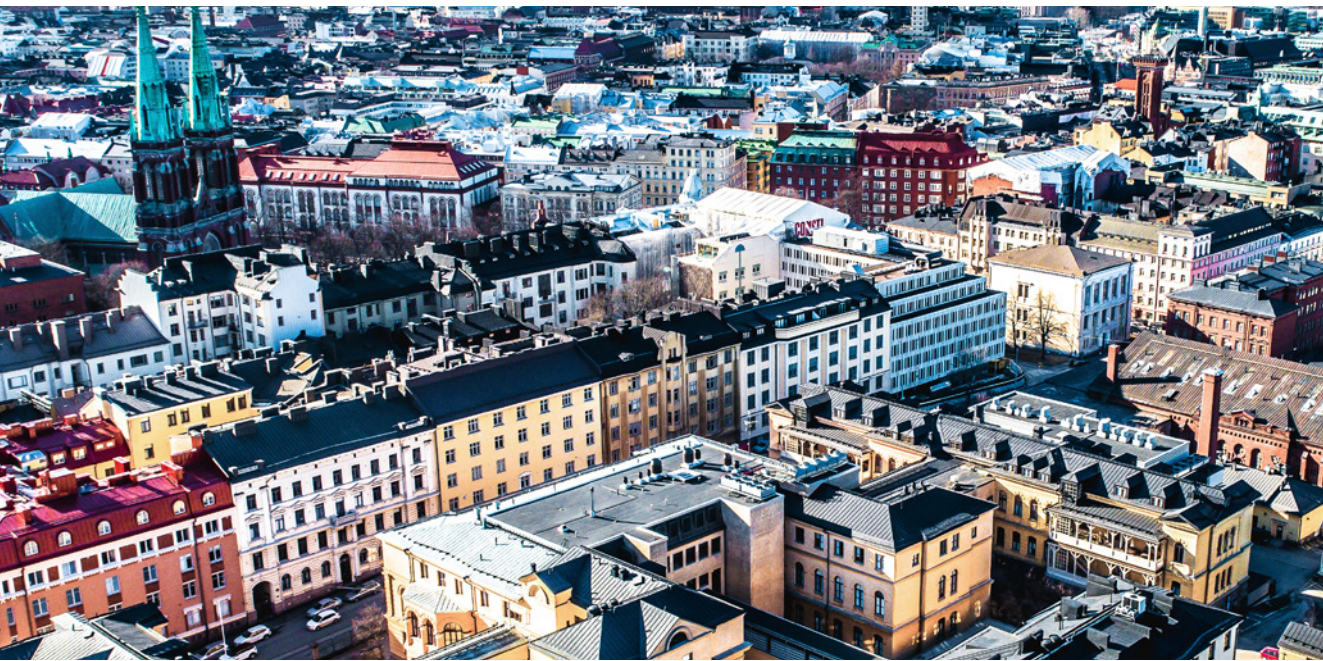
Koronaviruksen rajoitustoimia seurannut talouden taantuma kasvattaa Suomen julkisen talouden alijäämän kestävämmälle tasolle. Puhuttaessa julkisen sektorin velasta, tarkoitetaan lähes yksinomaan kuntien ja valtion ottamaa lainaa, jota oli viime vuoden lopussa yhteensä noin 143 miljardia euroa. Yhtä suomalaista kohden velkaa oli noin 26 000 euroa. Velanottotarpeen voimakas kasvu johtuu sekä kuntien ja valtion menojen lisääntymisestä että tulojen vähentymisestä.

Menoja lisäävät nykytilanteessa esimerkiksi yritysten kriisituet, työttömyyskorvausten kasvu ja terveydenhuollon kulujen kohoaminen. Toisaalta tuloja vähentää mm. arvonlisä- ja ansiotuloverokertyminen pienentyminen.

Valtiovarainministeriö arvioi huhtikuussa julkisen sektorin alijäämän kasvavan 16,6 miljardiin euroon kuluvana vuonna. Summa vastaa karkeasti Sosiaali- ja terveysministeriön yhden vuoden määrärahoja.

Julkisen talouden rahoitusaseman heikkeneminen on ollut poikkeuksellisen nopeaa. Viime joulukuussa VM ennusti julkisen sektorin tämän vuoden alijäämäksi 3,5 miljardia euroa. Arvio kuluvaan vuoden alijäämästä siis lähes viisinkertaistui vain neljässä kuukaudessa.

Julkisen talouden ennustetaan velkaantuvan lähivuodet samaa tahtia kuin vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen. Talouden ennustettavuus on nyt erityisen haastavaa ja kaikkiin ennusteisiin liittyy merkittävää epävarmuutta. Valitettava tosiasia on kuitenkin se, että julkisen talouden velkaantuneisuus tulee rikkomaan ennätyksiä tulevana vuosina.

Julkisen talouden tasapainottaminen kestää vuosia

Julkisen talouden tasapainottaminen on aina usean vuoden prosessi. Yksi tapa mitata talouden tasapainoa on seurata julkisen talouden velkaantuneisuutta, jossa verrataan julkisen velan (kunnat ja valtio) ja bruttokansantuotteen (talouden koko) suhdetta. Kriiseissä velkaantuneisuus nousee kuntien ja valtion budjettialijäämien ja hitaan kasvun seurauksena. Suomen 1990-luvun lamassa kesti 5 vuotta saattaa velkasuhde laskevalle uralle, jolloin sen kasvu pysähtyi vuonna 1995. Vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen kesti 8 vuotta, että velkasuhde kääntyi jälleen laskuun vuonna 2017.

Koronakriisissä Suomen julkisen talouden velkaantuneisuus kasvaa alkuun voimakkaasti suurien alijäämien ja talouden supistumisen tapahtuessa samanaikaisesti. Velkaantuneisuusasteen kasvun odotetaan hidastuvan myöhemmin talouden kääntyessä kasvu-uralle. Professori Vesa Vihriälän vetämän työryhmän ennusteissa julkisen talouden velkaantuneisuus tasaantuisi vuosikymmenen loppuun mennessä, eli parhaimmillaan vajaassa kymmenessä vuodessa. Ennuste olettaa kuitenkin merkittäviä sopeutustoimia julkiseen talouteen. Ilman sopeutustoimia, jatkuu velkaantumisen kasvu vielä 2030-luvulle, eli selvästi pidempään kuin aiemmissa kriiseissä.

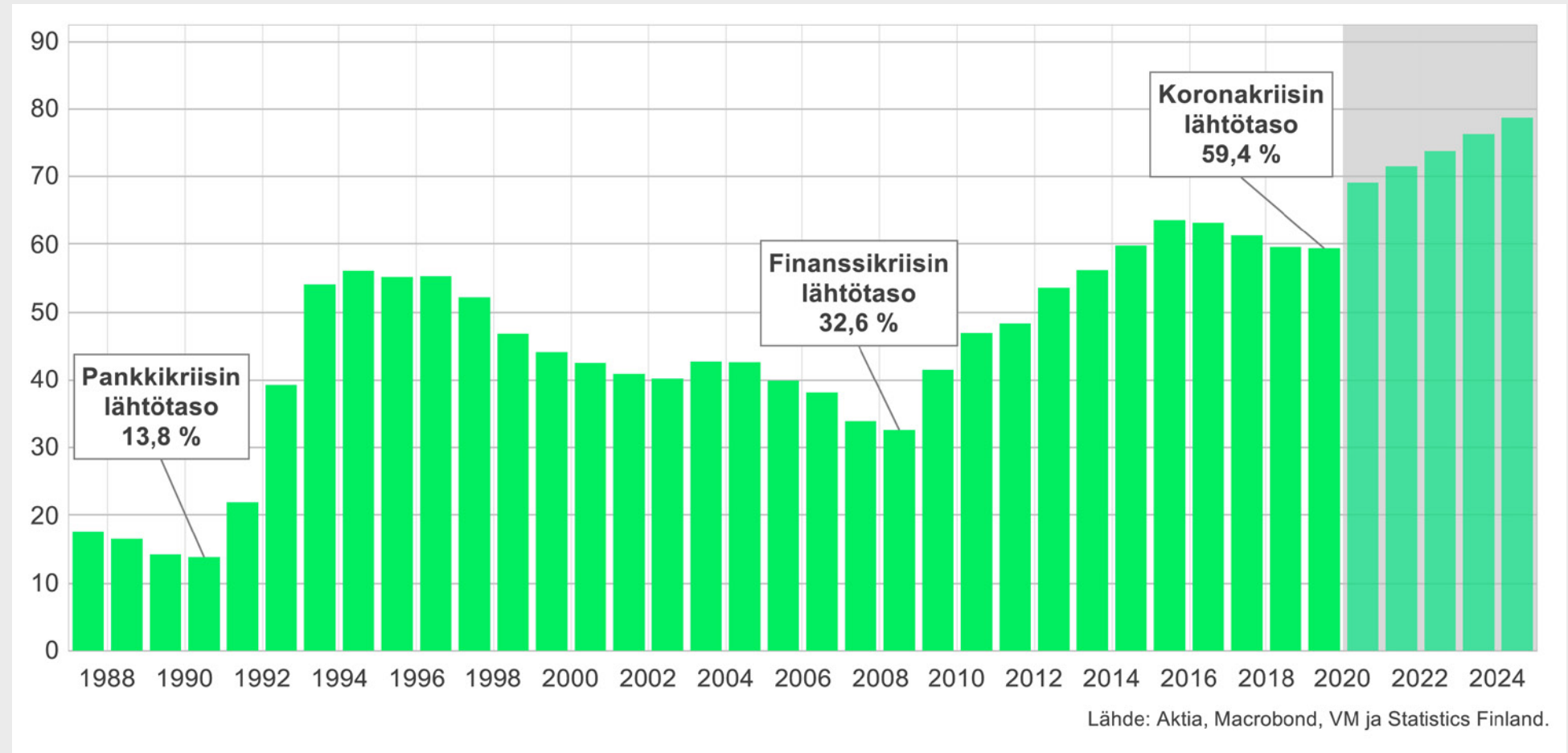
Merkillepantavaa on, ettei velka ja velkaantuneisuus aiempien kriisien jälkeen koskaan ole ehtinyt palautua kriisejä edeltäneille tasoille. 1990-luvun kriisin alkaessa julkisen sektorin velkaantuneisuus oli nykylukujen valossa lähes mitätön 13,8 prosenttia.

Finanssikriisin puhjetessa vuonna 2008 velkaantuneisuusaste oli korkeampi, mutta edelleen hyvinkin maltillinen 32,6 prosenttia. Koronakriisin alkaessa julkisen talouden velkaantuneisuus oli jo 59,4 prosenttia, joka sekin oli vielä alle euroalueen keskiarvon. Kriisien väleissä velkaantuneisuus on kääntynyt laskuun, mutta se ei koskaan täysin ehtinyt palautua lähtötasolle.

Vuosina 2016-2019 velkaantuneisuus pieneni keskimäärin yhden prosenttiyksikön vuodessa. Jos oletamme, että velkasuhde pysähtyy 90 prosenttiin 2030 mennessä ja laskee sen jälkeen arviolta yhden prosenttiyksikön vuosivauhtia, saavuttaa julkinen talous koronakriisiä edeltäneen velkaantuneisuuden vasta vuonna 2060. Tavoitetta saavutettaisiin tuskin koskaan. Todennäköisempää on, että matkalle osuvat talouden taantumat kääntäisivät velkaantuneisuuden uudelleen kasvuun.

Julkisen sektorin velkaantuneisuus Suomessa

Julkisen velan suhde bruttokansantuotteeseen, prosenttia

Talousskasvusta ei ratkaisua velkaantumisongelmaan

Aiempien kriisien jälkeisen velkaantuneisuusasteen pienentymisen suurin selittäjä on talousskasvu. Etenkin 1990-luvun laman jälkeen bruttokansantuote kasvoi pirteästi. Onkin tärkeä huomata, että velan suhde bruttokansantuotteeseen voi laskea, vaikka kunnat ja valtio ottavat uutta velkaa, kunhan bruttokansantuote kasvaa kokonaisvelkaa nopeammin. Julkisen velan absoluuttinen kasvu ei siis automaattisesti tarkoita julkisen talouden tasapainon heikkenemistä. Suomen talouden ennustetaan kasvavan heikosti tulevaisuudessa, jolloin kasvusta ei ole aiempien vuosikymmenten kaltaista vetoapua velkaantuneisuuden laskulle.

Heikkojen talousskasvuodotusten takia pääpaino julkisen talouden tasapainotustoimissa uhkaa kohdistua leikkauksiin ja veronkorotuksiin. Vihriälän työryhmän raportissa velan suhteen BKT:een ennustetaan tasaantuvan 90 prosentin tienoille vuosikymmenen loppuun mennessä, jos julkista taloutta tasapainotetaan arviolta 3-4 prosenttia bruttokansantuotteesta. Vuoden 2019 BKT:sta tarve vastaa noin 7,2-9,6 miljardia euroa. Konkretiaa tasapainotustoimien kokoluokasta saa vertaamalla niitä kotitalouksien maksamiin kunnallisveroihin, jotka olivat arviolta 19,4 miljardia euroa vuonna 2019. Yli yhdeksän miljardin sopeutustarve vastaa puolta vuosittaisesta kunnallisverokertymästä.

Velkaantuneisuuden kasvun pysäyttäminen ja sen kääntäminen laskevalle uralle on ensisijaisen tärkeää. Korkea velkataakka heikentää julkisen sektorin mahdollisuuksia tukea taloutta kriiseissä. Finanssikriisissä vuonna 2008 ja koronakriisissä julkinen sektori on voinut tukea velkarahalla kotitalouksia ja yrityksiä, lieventäen kriisien taloudellisia iskuja. Nämä tukiratkaisut ovat olleet mahdollista kiitos vahvan julkisen talouden. Lisäksi, on ensisijaisen tärkeää ylläpitää ulkomaisten sijoittajien luottamus kuntien ja valtion kykyyn vastata veloistaan. Esimerkiksi kuluvan vuoden helmikuussa valtio myi 3 miljardin euron edestä velkakirjoja. Velkapääomasta vain 11 prosenttia tuli suomalaisilta sijoittajilta ja loput ulkomaisilta..

Vuoden 2023 eduskuntavaaleissa tuskin kuullaan puheita jakovarasta

Suomessa järjestetään seuraavat eduskuntavaalit keväällä 2023. Kaikki puolueet joutuvat tuolloin ottamaan kantaa julkisen talouden tasapainotustarpeeseen ja keinoihin. Perinteisesti vaaleissa ei konkreettisia leikkauslistoja haluta esitellä äänestäjien kaikkoamisen pelossa. Äänestäjille on kuitenkin tarjolla pääasiassa vain kipeitä vaihtoehtoja ja paljon vaikeita päätöksiä. Lisähaasteen tasapainotustalkoisiin tuo väestön ikääntyminen, joka aiheuttaa nousupaineita julkisen sektorin kuluihin.

Sopeuttamispäätöksiä helpottaisi, jos kaikki puolueet onnistuisivat yhdessä sopimaan yli vaalikausien ulottuvasta säästöohjelmasta. Tällöin päätöksiä voitaisiin tehdä pitkäjänteisesti, eikä tulevien eduskuntavaalien vaalikampanjointi vaarantaisi sopeutusohjelmaa.

Julkisen talouden tasapainottamisen tarpeellisuutta arvioitaessa, kannatta ajatella miltä Suomi näyttäisi nyt, jos kunnilla ja valtiolla ei olisikaan ollut mahdollisuutta tukea taloutta miljardeilla ja taas miljardeilla euroilla. Olisimmeko voineet rahoittaa terveydenhuollon kasvaneita kuluja, tukea työttömiä tai ennaltaehkäistä konkursseja yritysten kriisituilla? Tuskin.

Lasse Corin

lasse.corin@aktia.fi

Twitter: @lassecorin

